

ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА У ВЧЕННІ ПЛАТОНА

Філософія права, як галузь теоретичного знання, має власну багату традицію і займається дослідженням смислу права, його сутності і поняття, його основ, цінності і значимості у житті людини, суспільства, держави.

Людство протягом часу свого існування розробило низку різних концепцій, вчень, підходів до предмету дослідження філософії права. Вже за часів античності мислителі Стародавньої Греції та Стародавнього Риму обговорювали співвідношення права і справедливості, права і закону, права і сили та інші проблеми подібного характеру. Можна сказати, що саме ці проблеми і складала предмет філософії права у його зародковому стані.

Предметом даного доробку є висвітлення проблем філософії права у вченні Платона. Необхідно відмітити, що основна проблема філософії права – звідки бере початок вищий авторитет права та його загальнообов'язковість – була представлена у працях давньогрецьких мислителів задовго до Платона. Над цими проблемами замислювались у різні часи Гомер, Гесіод, піфагорійці, Демокріт, софісти, Сократ та інші. Особливість вчення Платона полягає у тому, що він поставив акцент не на божественному походженні права, а на відповідності тому, що має складати його ідеальну сутність. У цьому виявилась його діалектика ідеального та реального, теорії ідей та вчення про культуру (мистецтво людей) як можливості свідомого впливу на природу речей та людей.

Платон починає міркування про походження та призначення права з того, що “боги існують не по природі, а в силу мистецтва”, але природа не може бути вихідною нормою, оскільки те, що прекрасне по природі, може не бути прекрасним по закону, а “справедливого взагалі в природі немає”. Так, у

природі Платон не вбачає вихідного джерела та справедливого закону, тому що в природі проявляється нерівність людей від народження і від неї походить влада тих, хто отримує її силою. У пошуку відповіді на це питання Платон звертається до Бога, який представлений у його вченні не як сваволя долі, не як рок, а як “наймудріша істота”, “той, хто піклується про все, влаштував все, маючи на увазі спасіння і добродетель цілого” і зробив це так, що кожна частина здійснює те, що їй належить. Так, у працях Платона причетність людини до Бога визначається через вчення про людську душу. Залежно від того, що є в душі доброго, такою людина і стає відповідно до своїх бажань. З такого розуміння він виводить і поняття про вищу справедливість.

З точки зору Платона право сприяє встановленню панування добра над злом, в такий спосіб він розглядає співвідношення справедливості і несправедливості, їх зіткнення у відносинах людей. Несправедливість погано впливає на державу, на взаємовідносини людей. І хоча несправедлива людина, - вважає Платон, - отримує більше, справедливість як тотожність мудрості та добродетельності набагато сильніша від несправедливості.

Стосовно сприйняття справедливості як обґрунтування особистої справедливої поведінки людини, то в даному ракурсі Платон на перше місце ставить вимоги моралі та переконання, а не насильство як засіб їх забезпечення. Моральні вимоги Платона зводяться до приборкування та закликів не говорити, не робити нічого несправедливого проти людей та проти богів.

У душі людини мають панувати мир та злагода. У відносинах людей проявляються і добро, і зло. Щоб побороти зло потрібно вдосконалюватися морально. Платон зазначав, що “кожна людина має уникати черезмірного себелюбства, відшукувати тих, хто кращий за неї, і не соромитись ставити їх вище за себе”.

Намагаючись довести свою правоту у баченні справедливого і несправедливого, Платон звертається до релігійно-містичних переконань.

Найгірше, на його думку, піти (після смерті) з душею, обтяженою несправедливими справами. Так, за допомогою релігії він намагався у людини викликати “справедливий жах”, який називав сумліннястю і соромом.

Головне у філософії права Платона – це ідеї, що стосуються вчення про справедливість у праві, де право є єдиним засобом, що звільняє людей від зрівняння, і може забезпечити таку рівність людей у суспільстві, що інтереси приватні (окремих людей) не будуть суперечити інтересам держави, а держава повинна забезпечувати охорону свободи, здійснювати розподіл благ і користування ними по заслугі.

Так, з поняття справедливості він виводить основи договірної теорії походження держави. У праві, - зазначає Платон, - міститься досвід порозуміння, накопичений історією. Люди тривалий час терпіли несправедливість одне від одного, їм це набридло і вони вирішили домовитися між собою про те, щоб не чинити несправедливість і не потерпати від неї. Люди, на його думку, можуть створювати розумні закони, але законодавство має відповідати вимогам загального призначення права. Законодавець-людина по відношенню до божественного законодавця відіграє підпорядковану роль, і щоб не було зловживань владою потрібно, щоб влада проявлялась у законі і здійснювалась державою при розумній між ними взаємодії. Розумність права та держави полягає в тому, що вони здатні протистояти сваволі та насиллю. Завдання ж держави – не війна, а мир.

Таким чином, вчення Платона про справедливість у праві, його підхід до закону як визначенню розуму став загальним для раціоналістичного підходу у філософії права на наступні покоління, як і його творчість у цілому.

... ..

Література:

1. Нерсисянц В.С. Философия права. – М.,1999. – 652 с.
2. Разумович Н.Н. Политическая и правовая культура. Идеи и институты Древней Греции. – М.,1989. – 240 с.
3. Жоль К.К. Философия и социология права. – К.,2000. – 480 с.